

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ**

УДК 342.22

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.1>

ГОРБАЧОВА К.М.

**ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ
FUNCTIONS OF THE STATE AND DIRECTIONS OF THEIR TRANSFORMATION
IN WAR CONDITIONS**

Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування держави в умовах таких соціально-політичних криз як війна. Автором розкрита сутність та особливості функціонування держави, доведено, що держава як соціально-політичне утворення постійно розвивалось та вдосконалюється в залежності від зовнішніх умов її існування. В процесі дослідження автор доводить, що держава як суверенна, політико-територіальна організація влади суспільства, забезпечує інтереси населення шляхом функціонування спеціально уповноважених органів. При цьому забезпечення інтересів населення здійснюється через реалізацію функцій держави.

Ефективна реалізація зазначених функцій державою забезпечує постійний гармонійний розвиток як потенціалу самої держави та і її населення. Разом з тим, в умовах соціально-політичних криз, ефективне виконання всіх функцій стає проблематичним. Це пояснюється самою природою таких криз, зокрема, війни. Автор доводить, що війна за своєю природою є актом насилля з визначеною метою. Класичними ознаками війни як соціального феномену є сторони (противники); насилля одного противника відносно іншого; політична мета у вигляді волі, яку намагаються досягти противники. Ведення війни, що має форму відкритої агресії має значний вплив як на державу агресора, так і державу-жертву.

Неспровокована військова агресія, що в 2022 році переросла в повномасштабну війну РФ проти України стала причиною того, що Україна як держава-жертва вже п'ятий рік потерпає від військових дій, які ведуться на її території. Дослідження ілюструє те, що під впливом війни функціонування України постійно вдосконалюється і одночасно відбувається зміна в пріоритетах функціонування самої держави.

Як показав аналіз актів, в яких зафіксовані пріоритети функціонування держави Україна в різні періоди, під впливом війни відбулася зміна пріоритетів у реалізації її функцій, зокрема пріоритет змістився в бік реалізації її зовнішніх функцій направлених на забезпечення обороноздатності та міжнародного співробітництва. У внутрішній політиці пріоритет змістився в бік ефективної реалізації ветеранської політики.

Ключові слова: держава, функції держави, війна, трансформація функцій держави, зміна пріоритетів державної політики.

The article is devoted to the study of the features of the functioning of the state in conditions of such socio-political crises as war. The author reveals the essence and features of the functioning of the state, proves that the state as a socio-political entity is constantly developing and improving depending on the external conditions of its existence. In the process of research, the author proves that the state as a sovereign,

political and territorial organization of the power of society ensures the interests of the population through the functioning of specially authorized bodies. At the same time, ensuring the interests of the population is carried out through the implementation of the state function.

The effective implementation of these functions by the state ensures the constant harmonious development of both the potential of the state itself and its population. At the same time, in conditions of socio-political crises, the effective implementation of all functions becomes problematic. This is explained by the very nature of such crises, in particular, war. The author proves that war by its nature is an act of violence with a specific goal. The classic signs of war as a social phenomenon are the parties (opponents); violence of one opponent against another; a political goal in the form of the will that opponents are trying to achieve. Waging war in the form of open aggression has a significant impact on both the aggressor state and the victim state.

Unprovoked military aggression, which in 2022 grew into a full-scale war of the Russian Federation against Ukraine, has caused Ukraine, as a victim state, to suffer from military actions being waged on its territory for the fifth year. The study illustrates that under the influence of the war, the functioning of Ukraine is constantly improving and at the same time there is a change in the priorities of the functioning of the state itself.

As shown by the analysis of the acts that record the priorities of the functioning of the state of Ukraine in different periods, under the influence of the war there was a change in priorities in the implementation of its functions, in particular, the priority shifted towards the implementation of its external functions aimed at ensuring defense capability and international cooperation. In domestic policy, the priority shifted towards the effective implementation of veterans' policy.

Keywords: *state, state functions, war, transformation of state functions, change in state policy priorities.*

Актуальність. Як свідчить ретроспективний аналіз розвитку нашої цивілізації, держава як соціально-політичний феномен є найбільш ефективною формою організації і функціонування суспільства. Саме держава є тією формою, яка дає можливість максимально ефективно використовувати весь потенціал суспільства та його ресурси для досягнення цілей, що покладені в основу його розвитку. Разом з цим, світ постійно розвивається і вдосконалюється. Як результат – розвиваються і вдосконалюються суспільства та форми його існування, зокрема й держава.

Особливо інтенсивним є розвиток держави в найбільш критичні періоди її історичного розвитку, так само і в періоди різного роду соціально-політичних криз (революції, війни тощо). В рамках цього розвитку змінюється не лише сама держава та її інститути, а й її функціонал, що призводить до зміщення вектору використання її ресурсів.

На сьогодні Україна успішно відбиває військову агресію рф. Вже п'ятий рік армія української держави чинить опір неспровокованій агресії та перешкоджає окупації її території. В рамках цієї ситуації українська держава активно перебудовується і трансформується. Ці процеси прямо впливають як на саму державу, так і на українське суспільство. Змінюються вектори функціонування держави в бік посилення її обороноздатності.

Разом з цим, Україна, що проголосила себе демократичною і правовою державою, стоїть перед важким вибором – повноцінно реалізувати захист своєї території та суверенітету чи функціонувати в рамках політико-правової невизначеності. Обрання того чи іншого шляху Україною залежить від багатьох факторів, головним з яких є об'єктивний аналіз можливостей функціонування держави в умовах які склались. Для такого аналізу, з нашої точки зору, є необхідним розкриття функціонального потенціалу нашої держави та дослідження напрямків його зміни в умовах військової агресії.

Характеристика публікацій. Держава як соціально-політичне явище було в центрі уваги значної кількості дослідників. На сучасному етапі вчені зосереджували свою увагу на таких питаннях як: поняття держави [1; 4; 19; 24], її сутності [34], характеристики окремих елементів держави [15; 22; 27; 32; 35] та характеризували її функції держави [25; 26]. Разом з цим дослідження питань зміни в функціях держави під впливом військової агресії практично не здійснювалось.

Враховуючи зазначене **метою** нашої розвідки є дослідження функцій держави, а **завданням** – характеристика змін в функціях держави в період військової агресії.

Виклад основного матеріалу. Грунтовне і системне розкриття і характеристика змін у функціонуванні держави, з нашої точки зору, вимагає, на початку, звернути увагу на два важливих моменти, а саме, по перше, на розкриття поняття функції держави та, по-друге, виділення і характеристику причин їх зміни та трансформації. Розкриваючи поняття «функції держави» звернемо увагу на те, що це поняття в своїй основі має два концептуальних змістовних ядра, а саме: а) поняття «держава», б) поняття «функція». Їх з'ясування дасть можливість здійснити системний аналіз досліджуваного поняття.

Держава як соціально-політичне утворення постійно розвивалось і розвивається, що дає можливість говорити про її постійне вдосконалення та трансформацію. При цьому цей розвиток стосується не лише самої держави, а сприйняття її як соціально-політичного явища. Сприйняття держави об'єктивується у її поняття, що ретранслюється в науковій, навчальній та довідковій літературі. У цьому зв'язку звернемо нашу увагу на ті визначення, які існують в літературі.

Держава – це суверенна, політико-територіальна організація влади суспільства, яка виражає, узгоджує і забезпечує інтереси населення шляхом встановлення загальнообов'язкових правил поведінки за участю спеціальних органів управління та правового примусу, вирішує загальносуспільні справи і виступає суб'єктом міжнародно-правових відносин [31, с. 35; 33, с. 33;]. Держава – це політична організація суспільства, що розповсюджує свою владу на всю територію та населення країни, маючи для цього у своєму розпорядженні систему органів і організацій, видає загальнообов'язкові правила поведінки та володіє суверенітетом [30, с. 48]. Держава є територіальною організацією політичної влади, що існує на певній соціальній базі, виступає як офіційний представник усього суспільства і забезпечує з допомогою спеціального апарату реалізацію своєї політики [19, с. 77-78]. Держава – суверенна політико-територіальна організація суспільства, що володіє владою, яка здійснюється державним апаратом на основі юридичних норм, що забезпечують захист і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів зі спіранням, у разі потреби, на легальний примус [28, с. 39]. Держава – це універсальна політична форма організації суспільства, яка характеризується суверенною владою, політичним і публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території за допомогою діяльності спеціальних органів, наданням своїм рішенням обов'язкового характеру, встановленням податків [24, с. 21]. Держава є примусовою організацією, наділеною атрибутами верховної влади з метою захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує спільноті, яка проживає на її території і складається з взаємозалежних груп з різноманітними інтересами, умови існування, сприятливі для їхнього економічного становища та політичного впливу [4, с. 16]. Держава – правова форма організації народу та суспільства [20, с. 103].

Безумовно, можна продовжувати наводити існуючі в літературі визначення, проте вже зазначені дають нам можливість акцентувати увагу на особливостях сприйняття держави та сформулювати визначення її поняття яке, з нашої точки зору, буде відповідати стану функціонування цього явища.

Використовуючи логіко-лінгвістичний та системно-структурний аналіз ми можемо вказати, що при сприйнятті держави дослідники роблять акцент як мінімум на трьох особливостях. По-перше, переважна більшість дослідників і вчених сприймають державу як форму політичної організації суспільства. По-друге, дослідники вказують на те, що держава є формою існування певного народу, нації. По-третє, функціонування такої форми організації суспільства забезпечується наявним соціально-політичним і правовим механізмом примусу.

Ми цілком погоджуємось з такими акцентами і в свою чергу, в розвиток підходів сприйняття держави, хочемо підкреслити наступне.

Акцент на тому, що держава є політичною організацією суспільства є цілком виправданим, проте варто наголосити, що держава це не просто політична організація суспільства, а політична організація, яка склалась еволюційно. Сприйняття держави як форми існування певного народу, нації є результатом історичного аналізу виникнення держави. В цьому аспекті таке сприйняття цілком узгоджується з еволюційним розвитком будь-якого суспільства кінцевим результатом чого і є його самовизначення. При визначенні поняття «держава» практично всі дослідники констатують наявність такої її характеристики як забезпечення функціонування наявним соціально-політичним і правовим механізмом примусу. Ми цілком підтримуємо цей підхід і зі свого боку підкреслимо, що існування в функціонуванні держави механізму примусу є необхідним елементом реалізації її функцій.

Враховуючи зазначене поняття «держава» можна сформулювати наступним чином: держава – це суверенна, політико-територіальна організація влади суспільства, яка забезпечує інтереси

населення шляхом функціонування спеціально уповноважених органів, що встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки, і які наділені правом застосовувати державних примус.

Забезпечення інтересів населення здійснюється через реалізацію функції держави. Поняття «функція» походить від латинського слова *functio*, що означає виконання, здійснення. У філософії функція сприймається як зовнішній прояв властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відносин. Практично в кожній науці це поняття має різне значення. Враховуючи те, що держава є соціально-політичним явищем звернемо нашу увагу на значення цього терміну в соціології та соціальних науках. Як показує аналіз наукової літератури, у соціології та соціальних науках функція має такі значення: 1) роль, яку виконує той чи інший елемент соціальної системи в її організації як цілого, в здійсненні інтересів соціальних груп і класів; 2) залежність між різноманітними соціальними процесами, що виражається в функціональній залежності змінних; 3) соціальна дія, що стала стандартизованою, регулюється певними нормами і контролюється соціальними інститутами [29, с. 382]. Саме в третьому значенні цей термін використовується відносно держави.

Як показує аналіз наукових праць, дослідники достатньо приділяли своєї уваги визначенню поняття «функції держави» [18; 23; 25; 26]. Враховуючи це ми лише констатуємо, що категорія «функції держави» є складною і має тривалу історію свого становлення. На сучасному етапі розвитку юридичної науки немає усталеного розуміння функцій держави, а існує плюралізм підходів до інтерпретації цього явища. При цьому варто зазначити, і на це вказують дослідники, що «в західній правовій науці функції держави не є базовою категорією, а основна увага приділяється цілям і задачам [25, с. 18]».

Враховуючи зазначене ми цілком підтримуємо думку про те, що «функції держави» є конкретизовані, інституційно та нормативно оформлені напрями реалізації діяльності держави в ключових сферах життя суспільства [23, с. 42].

В сучасній науковій літературі існує значна кількість робіт як наукового, так і навчального характеру, що присвячені характеристичі функцій держави та їх класифікації [9; 14; 19; 26]. Спираючись за зазначені джерела спробуємо класифікувати функції держави та виділити їх види та коротко їх окреслити.

Практично всі дослідники констатують, що будь-яка держава в сучасному світі, не може здійснювати своє функціонування ізолювано. Враховуючи це, залежно від спрямування вектору реалізації функції всі функції держави поділяють на внутрішні та зовнішні функції держави. Внутрішні функції держави – це основні напрями її діяльності всередині країни, що спрямовані на регулювання суспільних відносин, забезпечення правопорядку, соціально-економічного розвитку та захист прав громадян. До них відносять: економічну, соціальну, правоохоронну, екологічну, культурну та політичну функції. Зовнішні функції держави як основні напрями її діяльності на міжнародній арені, спрямовані на забезпечення національних інтересів, безпеки, суверенітету та розвиток відносин з іншими суб'єктами міжнародного права. До них відносять: функцію оборони країни, функцію дипломатичної діяльності, функцію міжнародного співробітництва.

Ефективна реалізація зазначених функцій державою забезпечує постійний гармонійний розвиток як потенціалу самої держави та і її населення. Разом з тим, в умовах соціально-політичних криз, ефективне виконання всіх функцій стає проблематичним. Це пояснюється самою природою таких криз, зокрема, війни. Спробуємо її коротко охарактеризувати.

Головний теоретик війни XIX ст. Карл фон Клаузевиц сприймав війну як «азартну гру ... оцінка ймовірностей», яка є «не чим іншим, як продовження державної політики іншими засобами», що об'єктивується у «акті насильства, який має на меті змусити противника виконати нашу волю [8, с. 16-17]». Дослідник Г. Сорель, характеризуючи насильство як явище і розкриваючи його форми, визначав війну як «політичний акт, за допомогою якого держави, нездатні врегулювати суперечки щодо своїх зобов'язань, прав чи інтересів, вдаються до збройної сили, щоб вирішити, яка з них сильнішою, і у такий спосіб нав'язати свою волю іншій державі [5, с. 99]. В раках соціальних наук А. Джонсон сприймав війну як збройний конфлікт між групами населення, такими, як раси чи племена, держави чи менші географічні одиниці, релігійні чи політичні партії, економічні класи [2]. Як збройне протистояння між двома або більше суверенними інституціями міжнародного права, які використовують організовані збройні сили для досягнення конкретних цілей сприймав війну Г. М. Каллен [3, с. 375]. В рамках міжнародного правопорядку, на думку Дж. Г. Старка, війна в її найбільш загальноприйнятому сенсі є змаганням між двома або більше державами, насамперед, за допомогою збройних сил, і кінцевою метою кожного з його учасників є перемога або інше нав'язування своїх умов досягнення миру» [6, с. 272]. Як «правову умову, яка рівною мірою дозволяє двом або більше ворогуючим сторонам вести конфлікт із застосуванням

збройної сили» розглядав війну К.А. Райт [7, с. 64]. Енциклопедична література також відображає вказані тенденції. Зокрема, найбільш характерними є визначення війни як «стану, у якому держави застосовують одна проти одної усі форми тиску з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни (*ius in bello*) [13, с. 499].

Як показує аналіз, наведених позицій, війна за своєю природою є актом насилля з певною метою [21, с. 3]. При цьому класичними ознаками війни як соціального феномену є сторони (противники); насилля одного противника відносно іншого; політична мета у вигляді волі, яку намагаються досягти противники. Ведення війни, що має форму відкритої агресії має значний вплив як на державу агресора, так і державу-жертву. Це виявляється у перебудові їх функціонування і зміщення акцентів на пріоритетній реалізації відповідних функцій.

Неспровокована військова агресія, що в 2022 році переросла в повномасштабну війну рф проти України. Україна як держава-жертва вже п'ятий рік потерпає від військових дій, які ведуться на її території. Разом з цим, на сьогодні, Україна як держава успішно протистоїть збройній агресії та за підтримки міжнародних партнерів і друзів має значні успіхи на полях битв. Успіх нашої держави був би неможливим без її трансформації та зміни векторів її функціонування. Спробуємо охарактеризувати ті зміни, які відбулись у функціонуванні нашої держави під впливом війни.

Діяльність будь-якої держави здійснюється за рахунок коштів, які вона отримує в результаті функціонування суб'єктів економічної діяльності на її території у вигляді встановлених законодавством податків, зборів і обов'язкових платежів. Ці надходження концентруються в державному бюджеті як плану, на основі якого здійснюється формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади. Аналіз актів бюджетного законодавства є саме тими актами, які офіційно засвідчують зміни в пріоритетах держави та її функціонуванні. При цьому аналізу має піддаватись не все бюджетне законодавство, а ті акти які носять характер стратегічного планування. До таких актів, з нашої точки зору, слід віднести бюджетну декларацію як документ середньострокового планування (зазвичай на 3 роки), який визначає основні засади бюджетної політики, цілі, пріоритети та граничні показники доходів, видатків, дефіциту і боргу державного бюджету. Бюджетна декларація схвалюється Кабінетом Міністрів України, що оформлюється відповідною постановою.

Окрім іншої інформації бюджетна декларація містить відомості щодо пріоритетних завдань фінансового забезпечення реалізації державної політики у різних сферах діяльності. Аналіз зазначених завдань фінансового забезпечення дає можливість зрозуміти основні напрямки функціонування держави на визначений період та прослідкувати змін в їх пріоритетах.

Для виявлення змін в пріоритетах функціонування держави для аналізу ми взяли Бюджетні декларації, які були затверджені Кабінетом Міністрів України в 2021 [10], 2024 [11] і 2025 [12] роках.

Аналіз зазначених актів дає можливість констатувати наступне. Вище ми зазначали, що всі функції держави залежно від спрямування вектору їх реалізації поділяють на внутрішні та зовнішні функції держави. Аналіз пріоритетних напрямків розвитку і функціонування держави дає можливість говорити, що починаючи з 2021 року і до сьогодні держава більш концентровано направляє фінансові ресурси, зокрема в Бюджетній декларації 2022-2024 років визначено 17 напрямків розвитку і функціонування; в Бюджетній декларації 2025-2027 років – 9; в Бюджетній декларації 2026–2028 – 4. При цьому пріоритет зміщується в бік реалізації зовнішніх функцій. Зокрема, в Бюджетній декларації 2022–2024 років з сімнадцяти напрямків розвитку і функціонування лише один має зовнішній характер (посилення обороноздатності і безпеки держави). В Бюджетній декларації 2025–2027 років два напрямки з дев'яти мають зовнішній та змішаний характер (український щит, ефективна цифрова держава). Бюджетна декларація 2026-2028 років містить лише один напрямок внутрішнього характеру (поступове зменшення дефіциту державного бюджету як передумову забезпечення фінансової стабільності та боргової стійкості держави, посилення довіри суспільства до держави) і один змішаний (посилення обороноздатності та відновлення територіальної цілісності України, відбудову регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, підвищення соціальних стандартів та забезпечення соціальної підтримки громадян, стимулювання економічної активності).

Аналіз пріоритетних напрямків функціонування держави, що мають внутрішній характер дає можливість зазначити наступне. Бюджетна декларація 2022-2024 років, переважно містить напрямки, які відображають мирне функціонування держави. В рамках реалізації соціальної політики держава планувала широкий спектр програм, які сприяли покращенню функціонування як окремих секторів економіки (розвиток агропромислового комплексу, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу), так і окремих напрямків розвитку українського соціуму (створення

ефективної та досконалої системи здійснення соціальної підтримки та пенсійного забезпечення населення, забезпечення якісної, сучасної і доступної середньої освіти, розбудову безпечної та інклюзивної системи освіти, створення сучасної системи професійної (професійно-технічної) освіти та забезпечення якості вищої освіти).

В той же час, після двох років війни Бюджетна декларація 2024-2026 років містить напрями, які були відсутніми в попередній декларації. Зокрема на внутрішній арені держава стикнулася з проблемами енергозабезпечення та відбудови зруйнованого, що і було визначено як пріоритет. А в Бюджетній декларації 2026–2028 років основним пріоритетом внутрішньої політики держави стало поступове зменшення дефіциту державного бюджету як передумови забезпечення фінансової стабільності та боргової стійкості держави, посилення довіри суспільства до держави. При цьому, в Україні відбувається поступове зміщення акцентів у внутрішній соціальній політиці з загальної підтримки незахищених верств населення до цілеспрямованої реалізації ефективної ветеранської політики.

Аналіз напрямків, що мають зовнішній характер свідчить, що функціонування держави починаючи з 2022 року має своїм пріоритетом зміцнення обороноздатності держави та реалізацію реформ задля вступу до Європейського Союзу.

Таким чином підсумовуючи викладене можемо зробити наступні **висновки**. Держава як соціально-політичне утворення постійно розвивалось і розвивається, що дає можливість говорити про її постійне вдосконалення та трансформацію. Розвиток і трансформація відбувається під впливом різного роду факторів, зокрема і війни. Неспровокована військова агресія, що в 2022 році переросла в повномасштабну війну рф проти України стала причиною того, що Україна як держава-жертва вже п'ятий рік потерпає від військових дій, які ведуться на її території. Під впливом війни функціонування України постійно вдосконалюється і одночасно відбувається зміна в пріоритетах функціонування самої держави.

Як показав аналіз актів, в яких зафіксовані пріоритети функціонування держави Україна в різні періоди, під впливом війни відбулася зміна пріоритетів у реалізації її функцій, зокрема пріоритет змістився в бік реалізації її зовнішніх функцій направлених на забезпечення обороноздатності та міжнародного співробітництва. У внутрішній політиці пріоритет змістився в бік ефективної реалізації ветеранської політики.

Проведене дослідження є лише початковим результатом дослідження функціонування держави в сучасних умовах, проте воно може бути використане як основа для дослідження ефективного функціонування держави в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Hans Kelsen. *General Theory of Law and State*. Cambridge, 1999. 365 p.
2. Johnson A. *War*. Encyclopaedia Social Sciences. 1935. Vol. 15. New York : Macmillan.
3. Kallen H. M. *Of war and peace*. New York : Graduate Faculty of Political and Social Science, New School for Social Research, 1939. P. 361–391.
4. Marek Sobczykński *Do we need state and what for? The role of the state in the modern World*. *Studies in Political and Historical Geography* Vol. 8 (2019): 13–28. URL: <https://doi.org/10.18778/2300-0562.08.01>
5. Sorel G. *Réflexions sur la violence*. 2e éd. Paris : Rivière, 1910. 412 p.
6. Starke J.G. *Introduction to International Law*. London, Butterworths, 1972. 631 p.
7. Wright Q. *A Study of War*. 2nd ed. University of Chicago Press, 1983. 474 p.
8. Zhanna Zavalna, Mykola Starinskyi, Iryna Sokolova. *The Impact of the War on the Socio-Cultural and Political and Legal Transformation of Ukrainian Society. The Rights*. Vol-II.: monograph / за ред. Editor Dr. Viktor Savchenko. Yadam Institute of Research H.Q: Berhampur City, Odisha: Chatiner Publication, 2024. С. 10-58;
9. Буцан М.С. Функції держави: поняття, класифікації, наукові трактування. *Часопис Київського університету права*. № 4. 2019. С. 406–410. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.71>.
10. Бюджетна декларація на 2022–2024 р.р. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%202022-2024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8.pdf>
11. Бюджетна декларація на 2025-2027 р.р. https://mof.gov.ua/uk/budget_declaration_for_2025-2027-733

12. Бюджетна декларація на 2026-2028 р.р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2025-%D0%BF#n8>
13. Великий енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. думка, 2012. 1020 с.
14. Джураєва О.О. Класифікація функцій сучасної держави. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. 2005. Вип. 25. С. 140-145. URL: <http://www.apdr.in.ua/v25/32.pdf> ;
15. Джураєва О.О. Теоретико-правовий аспект суверенітету сучасної держави. Науковий вісник Херсонського державного суверенітету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 2. Т. 1. С. 25–28.
16. Дубинський І.Ю. Функції держави як найважливіші напрями розвитку держави. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 4. С. 18–21.
17. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов [та ін.]. Київ : Академперіодика, 2014. Т. 1. 920 с.
18. Завгородня Ю.С. Функції держави в сучасних умовах: пропедевтичний аспект. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №3. С. 20–22. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/3>
19. Загальна теорія держави і права: Підручник за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.;
20. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. 392 с.;
21. Карл фон Клаузевіц. Принципи ведення війни. Київ.: ВД «Професіонал», 2023. 274 с.;
22. Ковтун В.І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти : монографія. Харків : Фактор, 2014. 216 с.
23. Коломоєць О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 41–44.
24. Марник А.М., Ярова А.С. Поняття держава та державність: зміст та співвідношення (історико-правовий аспект). Юридичний науковий електронний журнал. 2019, № 3. С. 19–22. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/5.pdf
25. Марущак В. Функції держави: визначення поняття. Держава та регіони. Серія: Право, 2019 р., № 3 (65). С. 17-21. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-3>
26. Марущак О.А. До питання про класифікацію функцій сучасної держави. Правовий часопис Донбасу № 4 (69) 2019. С. 25-31. URL: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-69-4-25-31> ;
27. Пархоменко Н.М. Суверенітет держави: соціально-політична сутність та юридичний зміст. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18 «Економіка і право». 2011. Вип. 14. С. 113–121.
28. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
29. Соціологія: словник термінів і понять. К.: Кондор, 2006. 372 с.
30. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД., 2016. 480 с.
31. Теорія держави та права : Навч. посіб. за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
32. Територія і кордони у міжнародному праві : навчальний посібник / Ю. А. Дем'янюк, Д. А. Купрієнко, О. В. Діденко [та ін.]. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. 232 с.;
33. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
34. Шай Р.Я. Теоретико-правовий підхід щодо розуміння сутності держави в історії політико-правової думки. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/5039/vnulpurn201683761.pdf>
35. Шульга В.О., Курпан А.А., Мусієнко Т.С. Населення в міжнародному праві: поняття, категорії і правовий статус. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025, Випуск 3 частина 3. С. 419-425. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.65>

Дата першого надходження статті до видання: 05.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026